

สรุปการเรียนรู้

ชื่อการประชุม/ เรื่องการเรียนรู้	การวิจัยเชิงปฏิบัติการการวิจัยเชิงคุณภาพ” (Qualitative Research)
หมวด องค์ความรู้	☐ ด้านงานคุ้มครอง (PA) ☐ ด้านระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ☐ ด้านการปรับปรุง/พัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน ☐ ด้านงานรางวัลคุณภาพ/การพัฒนาการบริการ ☒ อื่นๆ ที่สำคัญ (ระบุ) การวิจัยเชิงคุณภาพ
วัน/เวลา	ระหว่างวันที่ 19 – 21 มิถุนายน 2562
สถานที่ประชุม	ณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) อาคาร วช. 1 ชั้น 1 ห้องประชุม ศ.ดร.สง่า สรรพศรี
ผู้ร่วมอบรม	ผู้เข้ารับการอบรม จำนวนทั้งสิ้น 17 คน
เป้าหมายในการ ประชุม/เรียนรู้	เพื่อศึกษาเรียนรู้แนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการและขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และการแลกเปลี่ยน ความรู้ซึ่งกันและกันอันเป็นการสร้างเครือข่ายการวิจัย

กิจกรรมที่ได้เข้าร่วม (ถ้ามี)

- การบรรยาย โดย รศ.ดร.โยธิน แสงดี มหาวิทยาลัยมหิดล
- การฝึกปฏิบัติ
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

★ ประเด็นที่ได้เรียนรู้ (โดยสรุป)

การวิจัยเชิงคุณภาพ คือการค้นหาคำตอบที่เป็นความจริงจากแหล่งต้นตอรากเหง้าของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงอย่างเป็นองค์รวม โดยผู้วิจัยต้องไม่บิดเบือนข้อมูลที่ได้จากแหล่งต้นตอและการตีความต้องไม่เกินจริง เน้นการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือโดยใช้หลักการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ประกอบด้วย MTPP (Method, Time, Place, Person) คือในประเด็นเดียวกันใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลแตกต่างกัน/รวบรวมข้อมูลจากต่างสถานที่/ต่างเวลา/ต่างบุคคล จนข้อมูลหนึ่งได้สาระและเนื้อหาของข้อมูลเหมือนกัน โดยไม่ยึดจากกลุ่มความคิดกลุ่มเดียว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นสามัญการ คือไม่ว่าปรากฏการณ์นั้นๆ จะเกิดขึ้นที่ใด องค์ความรู้ที่ได้ย่อมนำไปประยุกต์ใช้ได้

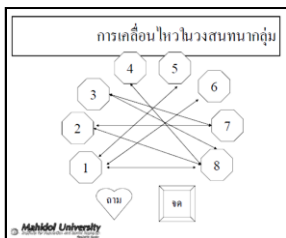
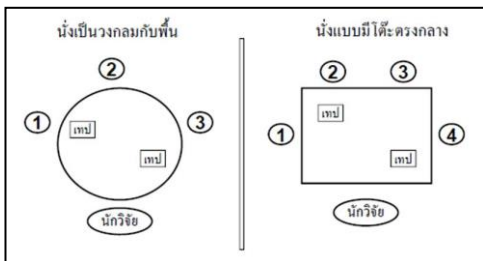
แนวคิดและหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. Phenomenology approach : เชื่อในหลักปรากฏการณ์วิทยา เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุการณ์ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ คำพูด อัตลักษณ์ เรื่องเล่า วิเคราะห์ปรากฏการณ์และตีความหมาย เพื่อยืนยันสิ่งนั้นๆ ว่ามีจริง กล่าวคือสิ่งที่สนใจ/ค้นหาอาจไม่ใช่เหตุการณ์อย่างเดียว แต่รวมถึงหลักฐาน เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ข้อมูลเรื่องเล่า (Narrative Research) ผู้รู้คือคนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาโดยตรง ซึ่งการตีความปรากฏการณ์ต้องไม่บิดเบือนและไม่เกินจริง
2. Case study : กรณีศึกษา หมายถึง เหตุการณ์ เรื่อง ประเด็นใหม่ๆ ที่ว้าวับขึ้นในปัจจุบัน เป็นประเด็นศึกษาที่ทำทหาย งานวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่จะเป็นกรณีศึกษา การศึกษาในเชิงคุณภาพในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่อาจเป็นการศึกษาหมู่คน กลุ่มคนซึ่งอยู่พื้นที่ต่างๆ กัน โดยนำเรื่องราวเนื้อหามาประติดประต่อเชื่อมโยงกัน
3. Grounded theory : ทฤษฎีฐานราก ไม่ต่างจากปรากฏการณ์วิทยา คือการเดินเข้าสู่พื้นที่/ชุมชน/พื้นที่ต้นตอของเหตุการณ์นั้นๆ เป็นการมองด้วยตา สังเกตอย่างมีส่วนร่วม คู้ด้วยปาก/พูดคุย ความอยากรู้อยากเห็น แล้วนำปรากฏการณ์ ทาบเพื่อค้นหา ซึ่งพบมากในการชันสูตรโรคในพื้นที่หนึ่งๆ
4. Documentary Research : การศึกษาจากเอกสาร วรรณกรรม
5. สามัญการ (generalization) : =สามัญ+อาการ (พฤติกรรม ความคิด ท่าทาง) การเป็นตัวแทนของการวิจัยเชิงคุณภาพ

♥ หัวใจสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ ♥

1. เชื้อในปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology approach) คือ เชื้อในเหตุการณ์ รวมถึงหลักฐาน เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ที่เราเห็นและตีความหมายของปรากฏการณ์นั้นๆ
2. ใช้หลักการค้นหาความรู้ที่เป็นจริงจากแหล่งรากเง้าของข้อมูล (Grounded Theory Approach) อาทิ การสังเกต
3. เน้นทำความเข้าใจและรู้อิกรี้ รู้ลึก ละเอียดแบบเป็นองค์รวมทุกมิติ ทุกส่วนของประเด็นที่ทำการศึกษา (Holistic)
4. ข้อมูลต้องมีคุณภาพ และมีความน่าเชื่อถือว่าถูกต้องตามปรากฏการณ์ ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก สัญลักษณ์ที่พบเห็น เนื้อหาที่บรรยาย ฯลฯ ต้องผ่านการตรวจสอบสามเส้าแล้ว (Triangular Check)
5. เน้นหลักการรังสรรค์วิทยา (Constructionism) ในการวิเคราะห์ เพื่อตีความหมาย (Meaning) ปรากฏการณ์ สัญลักษณ์ พฤติกรรม เนื้อหาข้อมูล ฯลฯ แล้วอภิปรายผล Meta Ethnography ด้วยวิธีพิจารณาแบบ 2 แบบ คือ
 - 5.1 แบบตรงไปตรงมา (linear interpretation) คือเล่าเรื่องตามที่ได้เห็น
 - 5.2 แบบอ้อมๆ (spiral interpretation) คือทาบปรากฏการณ์ สัญลักษณ์ ด้วยทฤษฎี ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย ฯลฯ ประกอบการตีความหมายตัวอย่างเช่น “กรณีนี้ เป็นพยาน เราก็คือมีอาจารย์ หนึ่งบ้าง เราผิดท่านประหาร เราชอบ เราบผิดท่านมล้าง ดาบนี้คืนสนอง” ตีความได้ว่า ผู้เขียนมีความอาฆาตและแค้นเคือง เป็นต้น

★ วิธีการรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ

- การสังเกตและการเข้าร่วม (Participation and Observation) เพื่อสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อย่างใกล้ชิดซึ่งช่วยให้เข้าใจและเห็นภาพการณ์ได้กว้าง นักวิจัยต้องสร้างความคุ้นเคยเข้าไปสังเกตโดยที่กลุ่มหรือชุมชนไม่รู้ตัวกำลังถูกนักวิจัยสังเกตอยู่

- การสนทนากลุ่มย่อย (Group Interview) มีผู้ให้ข้อมูลอยู่ในกลุ่ม 4 - 6 คน ใช้คำถามแบบปลายเปิด สร้างบรรยากาศของกลุ่มสนทนาแบบนั่งล้อมวง ให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ/หรือมีการตอบโต้

- การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) Focus 2 อย่าง คือ Focus Topic (ปรับให้ชัด เจาะจง) Focus คน (กลุ่ม เอามารวมกัน) 7-12 คน/กลุ่ม นั่งคุยกัน มี 1 คนเป็นคนถาม 1 คนเป็นคนจด

- การสัมภาษณ์เดี่ยวแบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้รู้ คือผู้ที่มีพฤติกรรมที่เราสนใจ (Key Informant) ให้ผู้ถูกถามตอบตามสบายแบบเล่าเรื่อง ไม่ถามจู้จี้แบบการสอบสวน

- การรวบรวมเอกสาร

★ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

หลักการรังสรรค์วิทยา (Constructionism) การจัดหมวดหมู่ (Meta Ethnography) Critical Discourse Analysis เมื่อได้ข้อมูลแล้วจะทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล จัดระบบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และบรรยายข้อมูลที่ได้รวบรวมมาในเชิงพรรณนา โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเองมาประกอบกับข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยอื่น เพื่อสนับสนุนข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับ การสรุปโดยอ้างอิงหลักการทางวิชาการ (ทั้งนี้ ให้หลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “สอดคล้องกับ” แต่ให้ใช้คำว่า “ยืนยันด้วย...” แทน) โดยการแสดงรูปภาพ/กราฟ/ตาราง/คำพูดประกอบการบรรยายจะทำให้งานวิจัยออกมามีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

★ สิ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน/ชีวิตประจำวัน (โดยสรุป)

1. นำวิธีการรวบรวมข้อมูลมาประยุกต์ใช้ อาทิ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เดี่ยวแบบเจาะลึก การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงอย่างเป็นองค์รวม โดยไม่บิดเบือนข้อมูลและไม่ตีความเกินจริง
2. หลักการตรวจสอบสามเส้า MTPP : Method, Time, Place, Person มาใช้ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ คือการรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธี ตรวจสอบข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล จนข้อมูลนั้นนิ่ง